

CERVANTES'İN MÜNASEBETSİZ MERAKLININ HİKÂYESİ İLE PEYAMİ SAFA'NIN SELMA VE GÖLGESİ ADLI ESERLERİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

A COMPARATIVE ANALYZE BETWEEN CERVANTES' MÜNASEBETSİZ MERAKLININ
HİKÂYESİ SHORT STORY AND PEYAMİ SAFA'S SELMA VE GÖLGESİ

Dr. Caner SOLAK

canersolak86@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6295-6513>

Öz

Bu çalışmada Cervantes'in *Don Kişot* romanında yer alan Münasebetsiz Meraklı'nın Hikâyesi (1605) adlı hikâye ile Peyami Safa'nın Server Bedi imzasıyla kaleme aldığı *Selma ve Gölgesi* (1939) adlı romanı arasında konu bakımından bulunan benzerlikler üzerinde durulmuştur. İki eserde eşin veya sevgilinin sadakatinin kendisine çok güvenilen yakın bir arkadaşına sıratılması motifi üzerine kurulmuştur. Birbirinden oldukça uzak coğrafyalarda ve zamanlarda kaleme alınmış olan bu iki eserin aynı motifi işleyişlerinde bulunan ortaklıklar ve farklılıklar, yazılmış oldukları edebi türler üzerinden izah edilmiştir. Aynı konuyu, Cervantes didaktik anlatımla bir ibret öyküsü olarak ele alırken, Peyami Safa ölümcül kadın tipinin ön plana çıkarıldığı bir polisiye olarak işlemeyi tercih etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cervantes, Peyami Safa, Karşılaştırmalı Edebiyat

Abstract

In this study we focused on the thematic similarities which present in Cervantes' Münasebetsiz Meraklı'nın Hikâyesi that is in *Don Kişot* roman and *Selma ve Gölgesi* novel which belongs to Peyami Safa but written by Server Bedi signature. In both work we see a wife or darling whom fidelity is tested by a close friend who is known as a reliable man. This the common point which is entreated by both writer. Similarities and distinctness in these work which were written in different times and countries are analyzed by the literary criteria of the works as a genre literary. The same plot is dealt with didactic discourse as a parable by Cervantes and the other way Peyami Safa preferred to deal the same theme as fatal woman within a detective novel.

Key Words: Cervantes, Peyami Safa, Comparative Literature

GİRİŞ

İki farklı edebi metnin farklılıklarını benzerliklerini etki ve etkileşimlerini saptayarak birbirleriyle mukayese eden karşılaştırmalı edebiyat bilimi için Gürsel Aytaç, “görevi, işlevi, farklı dillerde yazılmış iki eseri konu, düşünce ya da biçim bakımından incelemek, ortak, benzer ve farklı yanlarını tespit etmek, nedenleri üzerinde yorumlar getirmektir.” der (2009: 7), (Arak, 2012: 53). Bu incelemede İspanyol ve Türk edebiyatından iki eser ortak bir konuyu nasıl ele aldıkları bakımından karşılaştırılacaktır.

Miguel de Cervantes Saavedra'nın roman türünün ortaya çıkışında öncü eserler arasında kabul edilen *Don Kişot* (1605) adlı romanında yer alan “Münasebetsiz Meraklının Hikâyesi” ile Peyami Safa'nın Server Bedi imzasıyla kaleme aldığı *Selma ve Gölgesi* (1939) adlı romanı arasında konu bakımından önemli bir benzerlik bulunmaktadır (Yıkan, 2004: 216). Eserlerin merkezinde, iki yakın erkek arkadaşın birinin diğerinden eşinin veya sevgilisinin kendisine olan sadakatini sınamasını istemesi üzerine gelişen olayların bulunduğu söyleyebiliriz. Bu çalışmada söz konusu iki eser arasında konu ve şahıs kadrosu bakımından ortak, benzer ve farklı noktalar üzerinde durulacaktır.

Cervantes, bu hikâyeyi *Don Kişot* romanına hâkim olan parodik anlatımın aksine didaktik bir anlatımla “ibret öyküleri” başlığı altında ele alırken, Peyami Safa ise aynı olay örgüsünü kişiler üzerinde yaptığı değişikliklerle noir atmosferin hâkim olduğu bir polisiyeye dönüştürmüştür (Parla, 2012: 70, 124) (Parla, 2017: 93). İki eser arasında her ne kadar bir kronolojik öncelik-sonralık ilişkisi bulunsa da, Peyami Safa'nın romanını Cervantes'in eserinin bir yeniden yazımı olarak kabul etmemizi gerektirecek doğrudan bir bağlantı bulamadığımız için, iki eseri metinlerarasılık yerine karşılaştırmalı edebiyat açısından değerlendirmeyi seçtik.¹ Paul van Tieghem ilk yazılan eser ile sonradan yazılan arasında doğrudan bir etkileşimin olmadığı bu tür durumları “tesirlerden doğmayan benzeşimler” şeklinde niteler (Tieghem, 2017: 267), (Arak, 2012: 20).

Karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarında ortak konular mevzuu ise şu şekilde ele alınır: “Komparatistik çalışmaları en yaygın şekliyle ‘ortak konu’ ve ‘motif’ ağırlıklı yapılıdır. ‘Ortak konu’lar, insanlık tarihi boyunca gerek ağızdan ağıza dolaşarak (sözlü) masal, efsane,

destan, atasözü gibi ortak yaratıcılık ürünlerinde varolan, gerekse antik edebiyatta yazarların el attığı konularken, daha sonra edebiyat tarihi boyunca başka başka yazarların yeniden ele alıp işledikleri beylik konulardır.”(Aytaç, 2009: 87)

Eşin sadakatinin güvenilir bir arkadaşına sınıtılması motifinin² farklı yorumları olan bu iki eser arasındaki benzerliğin, karşılaştırmalı edebiyatın “Yazınlar ya da yapıtlar arasındaki benzerlik ilişkisi iki nedenlidir. Bunlar yazın-tarihsel saptanabilen temas ilişkileri ile oluşmuş benzerlikler ve tesadüfi gerçekleşmiş benzerliklerdir.” ayırımından yola çıkarak evrensel bir temanın ortak kullanımına dayanan tesadüfi bir benzerlik olduğunu söyleyebiliriz (Sakallı, 2006: 251).

Eserlerin mukayesesinin daha iyi anlaşılması için, kısa özetlerini verdikten sonra ortak ve farklı yönleri üzerinde durmaya çalışacağız.

Münasebetsiz Meraklının Hikâyesi

Cervantes'in *Don Kişot* romanının ilk cildinde yer alan “Münasebetsiz Meraklının Hikâyesi” adlı bölümde Anselmo ve Lotario adında Floransa'da yaşayan oldukça samimi iki dostun, Anselmo'nun evlenmesi üzerine yaşadıkları olaylar anlatılır (Cervantes, 2012: 280-318). Anselmo, evlendikten sonra kendisine daha mesafeli durmaya başlayan arkadaşı Lotario'dan çok büyük bir fedakârlık ister. Anselmo, eşi Camila'nın kendisine ne kadar sadık olduğunu sınamak için çok güvendiği arkadaşının eşine kur yapmasını, hediyeler vermesini, aşk şiirleri yazmasını ister. Böylelikle eşinin kendisine her zaman sadık kalıp kalmayacağına dair zihninde oluşan kemirici şüpheli yenebilecektir. Anselmo'nun yoğun ısrarları neticesinde Camila'ya kur yapan Lotario, zamanla bu konuda başarılı olduğu gibi kendisi de istemsizce Camila'ya âşık olur. Karısıyla en yakın arkadaşı arasında tutkulu bir yasak aşkın doğmasına sebepsiz şüphesi yüzünden vesile olan Anselmo'nun aldatıldığını öğrenmesi ve bu hadisenin tüm şehre yayılmasıyla dramatik aksiyon oluşmuş olur. Hikâye de buna uygun olarak kişilerin ölümüyle sona erer. Anselmo, en iyi arkadaşını ve eşini kendi elleriyle ihanete sürüklemiş olmanın vicdan azabıyla ölürken, yaptıklarından pişman olan Lotario, bir savaşa katılıp ölür. Manastıra kapanıp rahibe olan Camila da kısa zaman sonra ölecektir.

Don Kişot romanında etrafındakilere bu hikâyeyi anlatan Rahip, olay karı koca yerine bir âşıkla sevgilisi arasında geçse daha makul olurdu, diyerek hikâyeyi

¹ René Girard, üçgen arzu etrafında gelişen aynı olay örgüsünün Dostayevski'nin *Ebedi Koca* romanında da bulunduğunu gösterip, mukayese eder. “ ‘Münasebetsiz Meraklı’yla *Ebedi Koca* arasındaki kesişme noktaları herhangi bir edebi etkileşimle açıklanamaz. Farklılıkların hepsi biçimle, benzerliklerin hepsi öze ilgilidir.” (2007: 59, 54-59)., *Türev* (2005) adlı Türk sinema filmi ise “Münasebetsiz Meraklının Hikâyesi”nin bir başka sanat dalında yeniden yazımıdır. Filmde roller artık yer değiştirmiştir. Bu sefer bir kadın evleneceği erkeğin sadakatini test etmek için kız arkadaşından yardım istemektedir.

² Halk edebiyatı araştırmalarında Stith Thompson'ın motif indeksinde bulunan sına (imtihan/test) motifinin kullanımı için bkz: (Bozdoğan, 2013: 41-45)

tamamlar (Cervantes, 2012: 318). Rahip'in bu yorumuna koşturarak *Selma* ve *Gölgesi*'nde evli eş değil, evlenilmeyi düşünülen sevgili sınanacaktır.

Selma ve Gölgesi

Peyami Safa'nın *Selma ve Gölgesi* adlı romanında Selma adlı bir dul kadınla evlenme niyetinde olan Nevzat'ın yakın arkadaşı olan Halim'den mühim bir yardım istemesi ve bunun üzerine gelişen olaylar anlatılır. Oldukça cazibeli bir kadın olan Selma'ya âşık olan Nevzat, Selma'nın geçmişinde ikisi eski kocası olmak üzere toplam dört intihar vakası bulunmasından ötürü şüphelerini gidermek için arkadaşından yardım ister. Nevzat'ın yoğun ısrarı üzerine Selma'nın sadakatini ve tehlikeli biri olup olmadığını test etmek üzere onun yalısına gitmeye başlayan Halim, -Nevzat'tan gizleyerek- Selma'yla aşk yaşamaya başlar. Bir müddet sonra Halim, geride bir mektup bırakarak kısa süre zarfında intihar eder. Arkadaşının kuşkulu intiharı ve Selma'nın ortadan kaybolmasıyla tüm şüphelerinden kurtulan Nevzat, Selma'nın peşine düşer. Selma'nın Venedik'te saklandığını öğrenince onu bularak işlediği tüm cinayetleri itiraf ettirir. Ancak ufak bir dikkatsizliği yüzünden Selma tarafından öldürülür. Çekim alanına giren erkeklere tutku ve ölümü birlikte yaşatan Selma, romanın sonuna gelindiğinde Nevzat'ı da, kendisi hakkında gerçeği öğrenmesi için yardım istediği Halim'i öldürdüğü gibi öldürerek yoluna devam eder.

İki Eser Arasındaki Ortaklıklar

İki eserde de iki arkadaşın geçmişleri aralarına giren kadınlardan çok öncesine dayanır. "Münasebetsiz Meraklının Hikâyesi"nde Anselmo ve Lotario'nun ne kadar iyi arkadaş oldukları herkesçe bilinirken, Selma ve Gölgesi'nde Nevzat ve Halim farklı şehirlerde yaşadıkları için araya mesafe girmiş olsa da halen birbirlerinin en büyük sırdaşı ve akıl hocası konumundadırlar. Bununla birlikte iki arkadaşın arasında somut ve soyut bazı uzaklıkların girmiş olduğu görülür. Aynı şehirde olmalarına karşın Anselmo evlendikten sonra Lotario, arkadaşıyla bekârlık günlerindeki kadar çok görüşmez. Nevzat ve Halim arasındaki uzaklık daha somut nedenlere dayanmaktadır (İstanbul-Ankara). Burada ortak olan arkadaşların hayatlarına yeni bir kişi girdiği ya da gireceği sırada eski iki dost konumunda olmalarıdır.

Münasebetsiz Meraklının Hikâyesi'nde evli eş, *Selma ve Gölgesi*'nde evlenme niyetinde olunulan sevgili, en yakın arkadaşına sinatılır. İki eserde de arkadaşlarının

bu garip isteği, önce kabul edilmez, yoğun ısrarlar sonucunda zorla ikna edilirler. Bu zorlu görevin o kişilere verilmesinin sebebi onların kişiliklerine ve dostluklarına duyulan sonsuz güvendir. "Hayır, benim Selma'ya da sana da emniyetim var. Neticeden eminim. Sana kanaat gelmesini istiyorum. Bir de bu kadını beraber etüd etmiş olacağız. Sen benim yirmi üç senelik bir tek dostumsun. Bu ricamı kabul edeceksin."(Safa, 2006: 30)

İki eserde de aldatma hadisesi ilk sınamada gerçekleşmez. Sinamanın tekrar ve daha şiddetli denenmesinin talebi üzerine ikinci denemede ihanet gerçekleşir.

Eşin ve sevgilinin ihanetinden, iki eserde de sınanmalarını isteyen arkadaşın bir süre haberi olmaz. Sevdiklerinin testten başarıyla geçtikleri yalanıyla arkadaşları tarafından aldatılırlar. İki eserde de arkadaşının eşinin/sevgilisinin sadakatini sınanan kişi için oynadığı âşık rolü zamanla gerçeğe dönüşür. Taraflar iki eserde de duyguların karşılıklı olduğu tutkulu bir yasak aşk içerisinde bulurlar kendilerini. Eserler, bu noktadan sonra bir arkadaşın ölümcül hatası yüzünden iki samimi dostun aynı kadını sevmesi hadisesine dönüşür. Artık iki arkadaş birbirlerinin rakibi olmuşlardır. Eserlerin birbirinden tamamen ayrıldıkları nokta da buradan sonra gerçekleşir. Eserlerdeki iki arkadaşın aynı anda âşık oldukları kadınların mizaçlarındaki farklılık, olayların ulaştıkları noktaları farklı yerlere taşır. *Münasebetsiz Meraklının Hikâyesi*'nde sadakatsiz eş melek tabiatlı bir kurban olarak çizilirken, *Selma ve Gölgesi*'nde durum tam tersi olur. Bu farklılık üzerinde daha detaylı duracağız.

İki eserin de çıkış noktası ve temel ortaklık noktası olan eşin/sevgilinin sadakatinin sınanması arzusunu incelediğimizde 'kendi kendini gerçekleştiren kehanet' olgusuyla karşılaşırız. İhanetin gerçekleşmesini sağlayan üçüncü kişi ilişkilerinin içerisine meraklı koca tarafından kendi elleriyle sokulduğu gibi, sevdiklerine kur yapılması da istenir. Muhtemelen bu sınama olmasa ihanet de olmayacaktır. "...beni kıvrandıran şey, eşim Camila'nın gerçekten benim düşündüğüm kadar iyi ve mükemmel olup olmadığını bilmek arzusudur." (Cervantes, 2012: 283). Eserlerdeki çatışmaların merkezinde yer alan sorunlu arzu da budur.

Eşin sadakatinin imtihanı; kendisine kur yapan bir başka erkek olduğunda ne kadar direnç gösterebileceği ve namusunu koruyabileceği üzerinedir. Ancak iki eserde de imtihan edilen sadece eşler olmaz. Arkadaşlara verilen vazife ile istemsizce onlar da sınanmış olurlar ki iki eserde de aynı neticenin alınması

vazifenin insan tabiatına aykırılığını gösterir.

Sinama rolü verilen arkadaşları kendisine çok güvenilen bir araştırmacı/dedektif olarak yorumlayabiliriz. Anselmo ve Nevzat'ın ortak hataları araştırmacı olarak tayin ettikleri arkadaşlarını 'eşim beni aldatır mı?' sorusunun bir parçası haline getirmiş olmalarından kaynaklanır. Araştırmacı öznel sorunun cevabının bir parçası olurlar. Evet, Camila eşine sadık değildir, çünkü eşini araştırmacıyla aldatmıştır. Evet, Selma sadık değildir ve bir katildir; çünkü sevgilisini araştırmacıyla aldatmış ve onu öldürmüştür.

Ölümcül hata araştırmacıyı sorunun içerisine katmakta yatar. Araştırmacının duygularını işine katmayacağı öngörülür. Sınatan, arkadaşına o kadar çok güvenir ki rolün gerçeğe dönüşmeyeceğinden emindir. Bu emin olma halinin arkasında, bir gururdan da bahsedebiliriz. Her ikisinin kendisine ihanet etmeyeceğinden gayet emin haldeki eş, en yakın arkadaşına sınıtılır. Lotario "Madem benim bütün saldırılarımdan karının galip çıkacağını düşünüyorsun -kuşkusuz öyle de olacak- şu andakinden üstün hangi sıfatları vermeyi düşünüyorsun kendisine?" diye sorar Anselmo'ya haklı olarak (Cervantes, 2012: 285).

René Girard edebi eserlerdeki aşk üçgenleri üzerine hazırladığı çalışmasında *Münasebetsiz Meraklının Hikâyesi*'nde yer alan sevilen kişinin en yakın arkadaşına sınıtılması/sunulması hadisesini ve elde edilmek istenen şu şekilde yorumlar:

"... kahraman sevdiği kadını dolayımlayıcıya adeta sunar, inanan birinin tanrısına bir kurban sunması gibi. Ancak inanan, nesneyi tanrısının yararlanması için sunar, içsel dolayımın kahramanıysa nesneyi tanrı yararlanmasın diye sunar. Sevdiği kadını dolayımlayıcıya doğru iter, dolayımlayıcı onu arzulasın ama kendisi de bu rakip arzuya üstün gelsin diye. Dolayımlayıcı ya da onun üzerinden değil, dolayımlayıcıya karşı arzuluyordur. Kahramanın istediği tek nesne, dolayımlayıcıyı hüsrana uğratan nesnedir. Sonuç olarak onu tek ilgilendiren bu küstah dolayımlayıcıyı kesin olarak yenmektir. Anselmo'yu ve Pavel Pavloviç'i yöneten her zaman cinsel gururdur, onları en onur kırıcı yenilgilere atan da bu gururdur." (Girard, 2007: 58)

Bu yorumdan yola çıktığımızda her iki eserde de erkeklik gururlarının tahkimi için kadınların araç olarak kullanıldığını anlarız. Eşim/sevgilim benden başka kimseye asla ilgi duymaz ön kabulünün sağlamasını yapabilmek için en yakın arkadaşlar ve sevgililer kullanılmış olur.

İki eser arasındaki kullanım şeklinin farklı olduğu ortak motifler de bulunmaktadır. *Münasebetsiz Meraklının Hikâyesi*'nde Lotario Camila'yı etkilemek

için ona aşk şiirleri yazar. Lotario, Camila ve Anselmo arasında bu şiirlerin okunduğu bir sahneye yer verilir. *Selma ve Gölgesi*'nde Halim bir şairdir, Selma'nın ilgisini çekmesini sağlayan yönü de zaten bu olur. *Münasebetsiz Meraklının Hikâyesi*'ndekine benzer olarak üçlü arasında Halim'in şiirleri üzerine bir sohbet gerçekleşir. İki eserde de şiir üzerine yapılan sohbette aslında övülen şiirlerden ziyade aldatılan ya da yakın zamanda aldatılacak olan kocanın şair arkadaşıdır.

İki Eser Arasındaki Farklılıklar

Münasebetsiz Meraklının Hikâyesi, eşi ve arkadaşı tarafından aldatılan kocanın bir süre kandırılması ve gerçeğin ortaya çıkmasıyla herkesin pişmanlık duyarak ölmesiyle sonuçlanırken, *Selma ve Gölgesi*'nde ise, araştırmacının ölümüyle roman bir polisliye dönüşür. İlk eserden farklı olarak araştırmacının görevi Selma'nın sadakatiyle birlikte tehlikeli biri olup olmadığını araştırmaktır.

"Hayır! Çünkü ben mühim bir karar vereceğim, bu kadınla evleneceğim, onu seviyorum, Halim. Bazen razı olacak kadar seviyorum. Senin aramızda bir dost olarak bulunman şart. Çünkü benim korkumu da biliyorsun. Selma ile konuş. Sana açılacaktır. Beni aydınlat. Hala biraz tereddüdüm olduğunu görüyorsun."

"Benim, senden başka bir ricam var. Selma'ya git ve ona kur yap. Onu elde etmeye çalış. Bütün tesirlerini kullan. Senin şiirlerine bayılıyor. Bir tecrübe et. Muvaffak olursan bana haber ver. O zaman sana diyeceğim ki: 'Hakkın varmış. Bu kadın bir., bir...' Nasıl söylemiştin demin? Bir? Neydi o?

– Nemfoman mı?– Evet, '... bir nemfomandır' diyeceğim." (Safa, 2006: 30, 31)

Araştırmacının canından olarak öğrenmiş olduğu Selma hakkındaki gerçeği, bu sefer onu göreve yollayan arkadaşına devralır. Nevzat, zekice çıkarımlarla Selma'nın kaçış güzergâhını, saklandığı yeri keşfeder (Venedik) ve intihar süsü vererek işlemiş olduğu beş cinayeti itiraf ettirir.

Münasebetsiz Meraklının Hikâyesi	Selma ve Gölgesi
Anselmo: Münasebetsiz meraklıdır. Merakı yüzünden kendisinin, eşinin ve arkadaşının felaketine sebep olur. Eserin sonunda ölür.	Nevzat: Münasebetsiz meraklıdır. Merakı yüzünden kendisinin ve arkadaşının felaketine sebep olur. Eserin sonunda ölümcül kadın tarafından öldürülür.
Lotario: Arkadaşının merakı yüzünden felakete uğrar. Hain arkadaştır. Eserin sonunda pişman olur, savaşta ölür.	Halim: Arkadaşının merakı yüzünden felakete uğrar. Hain arkadaştır. Eserin sonunda ölümcül kadın tarafından öldürülür.
Camila: Kocasının merakı yüzünden felakete uğrar. Aldatan eştir. Eserin sonunda pişman olur, manastırda ölür.	Selma: Aldatan sevgilidir. Hayatına giren tüm erkekleri öldüren bir ölümcül kadındır. Eserin sonunda münasebetsiz meraklıyı ve hain arkadaşını öldürüp yoluna devam eder.

İki eserinde merkezinde yer alan aşk üçgenini oluşturan kahramanların akıbetlerine ve fonksiyonlarına baktığımızda *Selma ve Gölgesi'nin Münasebetsiz Meraklı'nın Hikâyesi*'nden farklılaşıp bir polisiyeye dönüşmesini sağlayan başlıca değişkenin Selma karakteri olduğunu görürüz. Romanın sonuna gelindiğinde ardında toplam beş -intihar süsü verilmiş-cinayet bırakmış olan bu kahraman, tam bir ölümcül kadın (femme fatale)³ olarak çizilmiştir.

İlk eserden farklı olarak *Selma ve Gölgesi*'nde çok yakın iki arkadaşı aynı anda kendisine âşık edip birbirine düşüren kadının nitelikleri üzerinde ayrıca durulur. Çünkü bu eserin temel kişisi *Münasebetsiz Meraklı*'da olduğu gibi eşini/sevgilisini sınavan erkek değil gizemi çözülmeye çalışılan kadındır.

"Evvvela sana meseleyi üç kelime ile hulasa edeyim: Dul bir kadın seviyorum, evlenmek istiyorum, fakat korkuyorum. Sevgim kadar büyük bir korkum var. Bu iki his çarpışıyor ve bazen bana intiharı düşündürecek kadar azap veriyor. *Seviyor ve korkuyorum*. Fakat bu bizim bildiğimiz tecrübesiz bekâr korkularından hiçbiri değil: Bıkmak korkusu değil; sevilmemek korkusu değil; anlaşmamak veya anlaşılmamak korkusu değil; aldatılmak korkusu değil, sukutu hayale uğramak korkusu değil. İki kelime ile sadece, *ölüm korkusu*." (Safa, 2006: 5)

Nevzat'ın bahsettiği ölüm korkusunun kaynağı; Selma'nın yaşamöyküsündeki gizemli intiharlar, Selma'nın ölümlere ve ölüm kavramına olan takıntısı, karanlığa olan düşkünlüğü ve evden çok nadir dışarı çıkmak gibi garip davranışlarıdır. Tüm bunlarla birlikte Selma'yla bir kez tanışan onun çekim alanından çıkamamaktadır. Nevzat'a da Selma'yı aklındaki şüpheleri yenmek için geçmişte bir başkası tanıştırmıştır. Sonrasında Nevzat da Selma'ya Halim'i tanıştırır. Selma'nın etkisinden bir türlü kurtulamayan Halim, hiç duraksamadan eşini, çocuğunu ve hasta annesini arkasında bırakacaktır. "İşte tıpkı böyle, senin gibi. Üç ay evvel bir arkadaşımın dayısı, mütekaait bir miralay bize bu kadından bahsetti. Onu tanıyormuş. Ben de çılgınca bir meraka düştüm. Adama rica ettim. O beni Selma'ya götürdü. *Çünkü bu adamın da Selma hakkında başka birinin fikirlerine ihtiyacı vardı. Anlıyorsun değil mi? Bir muamma etrafında birleşmek ihtiyacı.*" (Safa, 2006: 7)

Bu durumda Selma'nın genel özelliklerini sıraladığımızda, onun cinsel cazibesini ve gizemliliğini

³ Romanda Selma'nın bu vasfından şöyle bahsedilir: "İşte onun bu hali femme fatale dedikleri meş'um kadın tiplerini hatıra getiriyor. Ben tiplere pek inanmam. Galiba yalnız romanlarda ve filmlerde vardır. Onların şemâetleri bir karakter değil, tesadüf neticesidir sanıyorum." (Safa, 2006: 24)

kullanarak kendisine âşık ettiği erkeklerin iradelerini (alkol ve uyuşturucu yardımıyla) ele geçirdiğini, kendisi dışında bir şey düşünemez hale getirdiğini, yaşam enerjilerini sömürdükten sonra sahte intihar mektupları kaleme aldırıp onları, zevk alarak öldürdüğünü söyleyebiliriz.⁴ Romanda tüm bu erkek cinayetlerinin temelinde Selma'nın babasının ölümünü kabul edemeyişinin yattığı belirtilir.

Nevzat'ın "bu kadınla evlenirsem ölmekten korkuyorum." sözleri roman için oldukça önemlidir (Safa, 2006: 5). Selma'yı tanıyan neredeyse tüm erkekler (Nevzat ve Halim dâhil) onun gizemli davranışlarını çözme hevesine kapılırlar. Nevzat bu göreve ilk önce arkadaşını yolladığı için önce Halim ölecektir. Görevi devralan Nevzat'ında akıbeti aynı olacaktır. "Birçok âşıkları detektif haline sokan şüpheyi gizlemeden hakikatle temas etmenin mümkün olmadığını, Nevzat, her kadın meselesinde gayet iyi bilirdi. Fakat bu defa, hepsinden daha kuvvetli bir sevginin verdiği ümitlerden de kendini kurtaramıyordu. Şüphesi nispetinde kuvvetli bir itimat ve ümit ihtiyacı." (Safa, 2006: 55)

İlk romanın aksine Selma erkekler tarafından sınavamaz ya da kur yapılarak âşık edilemez. Ona yalnızca âşık olunur. Camila'nın aksine olay örgüsü içerisinde pasif değil, aktiftir. Sırrını keşfetmeye çalışan erkekleri elde eder ve istediği zaman onları hayatından çıkarır.⁵ Selma ve Camila arasındaki bu farklılık dolayısıyla eserlerin sonları da farklı yönlerde evrilir. Hiçbir şeyden haberi olmadan sıvanıp duygularına yenik düşen ve sonrasında pişmanlıktan ölen Camila'nın aksine Selma sadakatini ve masumiyetini sorgulayan iki erkeği de kendine âşık edip öldürür.

SONUÇ

Birbirlerinden oldukça farklı tarihlerde, farklı toplumlarda kaleme alınmış bu iki eserin ortak, benzer ve farklı yönleri üzerinde durduğumuz bu çalışmada erkek kahramanların bilinçaltlarından gelen mesnetsiz bir tehdit algılaması sebebiyle henüz gerçekleşmemiş bir ihanetin araştırılması görevini arkadaşlarına vermeleriyle kendilerinin, sevdiklerinin ve arkadaşlarının

⁴ Can Şen, "Peyami Safa'nın 'Selma ve Gölgesi' Romanı Üzerine Psikanalitik Bir İnceleme" başlıklı yazısında, Selma'yı bir katile dönüştüren süreci ve erkekleri öldürmekten aldığı keyfin sebepleri üzerinde durmuştur. Ayrıca Selma'nın ölümcül kadınlığını da destekleyecek şekilde isminin kökeni ile mitolojik ve dini bir kişilik olan Salome arasında bir bağ kurmuştur. (2012: 88-89)

⁵ Selma ve Gölgesi romanındaki Selma karakteri, ölümcül kadınlık yönü, erkeklerin neden ölümcül kadınların çekim alanına girip bir türlü çıkamadıkları, Halim ve Nevzat'ın Selma ile ilişkilerinin ayrı ayrı incelenmesi ile kadın-erkek ilişkilerinin temel dinamikleri üzerine birçok farklı yorum imkânı sunuyor olmasına karşılık, bu çalışma benzer konuya sahip iki romanın karşılaştırılması ekseninde olduğu için bilhassa detaya girilmemiştir.

felaketlerinin hazırlayıcısı oldukları görülmüştür.

İki eserde de erkek kahramanlar kendi kendisini gerçekleştiren bir kehanet ortaya atarlar. En yakın arkadaşlarını, eşlerini / sevgililerini sınamak için görevlendirerek farkında olmadan kendi sorularının yanıtını kendi elleriyle hazırlamışlardır.

Bu ortaklığa karşın *Selma ve Gölgesi* romanında arzu nesnesi konumunda olan kadının ölümcül kadın (femme fatale) özellikleri gösteriyor olması olayları cinayetle sonuçlanan polisiye bir vakaya dönüştürmüştür. *Selma ve Gölgesi*'nde sevgilinin önce sadakati sonra katil olup olmadığı sorgulanacaktır. Cervantes ise kadını kurban, araştırıcıyı hain, kocayı ise münasebetsiz meraklı olarak nitelemiş ve hikâyesini ibret verici bir sonla bitirmeyi tercih etmiştir.

Bu iki roman kıskançlık, merak, sınama, aşk üçgenleri gibi evrensel temaların benzer bir olay örgüsü etrafında ne tür farklılıklarla işlenebildiğini göstermiştir diyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Arak, H. (2012). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi -Komparatistin El Kitabı-*. Ankara: Hacettepe Yayınları.
- Aytaç, G. (2009). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi. İstanbul: Say Yayınları.*
- Bozdoğan, M. (2013). *Türk Halk Hikâyelerinde İmtihan Motifi Üzerine Bir İnceleme*. Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Miguel de Cervantes Saavedra. (2012). *-La Mancha'lı Yaratıcı Asilzade- Don Quijote*. (Çev.: Roza Hakmen). İstanbul: YKY.
- Parla, J. (2012). *Don Kişot'tan Bugüne Roman*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- (2017). *Don Kişot-Yorum, Bağlam, Kuram-*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Girard, R. (2007). *Romantik Yalan ve Romansal Hakikat -Edebi Yapıda Ben ve Öteki-*. (Çev.: Arzu Etensel İldem). İstanbul: Metis Yayınları.
- Safa, P. (2006). *Selma ve Gölgesi*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Sakallı, C. (2006). *Karşılaştırmalı Yazınbilim ve Yazınlararasılık / Sanatlararasılık Üzerine*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Şen, C. (2012). "Peyami Safa'nın 'Selma ve Gölgesi' Romanı Üzerine Psikanalitik Bir İnceleme". *Edebiyat İncelemelerinde Psikanaliz Kullanımı*. Ankara: Divan Kitap. s. 78-89.
- Tieghem, P. (2017). *Mukayeseli Edebiyat*. (Çev.: Yusuf Şerif Kılıçel). İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.
- Yıkan, Z. U. (2004). *Peyami Safa'nın Server Bedi İmzalı Romanları*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).